

DE EIKENPROCESSIERUPS

Thaumetopoea processionea

Wanneer Eikenprocessierupsen in hoge aantallen voorkomen (juni tot midden juli) kunnen ze voor aanzienlijke overlast zorgen. Tijdens piekperiodes kunnen ze een probleem vormen voor de volksgezondheid in de vorm van ernstige jeukhinder en irritaties. Ook huisdieren kunnen last ondervinden.

Tot op heden werden slechts sporadisch Eikenprocessierupsen waargenomen in het noorden en het centrum van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Nooit werd hun aanwezigheid als hinderlijk ervaren. Aangezien het geschikte habitat amper voorkomt in het Brusselse, wordt niet verwacht dat er ooit een invasie van de soort zou voorkomen zoals dat ooit het geval was in Vlaanderen.

VANWAAR KOMT DE EIKENPROCESSIERUPS ?

Anders dan de Dennenprocessierups, die voornamelijk voorkomt in warmere regio's in Zuid-Europa, heeft de Eikenprocessierups zich als soort wel weten aan te passen aan meer gematigde temperaturen zoals die van ons land. In onze regio werd de soort waargenomen vanaf het einde van de 18de eeuw, weliswaar met enorme populatieschommelingen. Soms werden invasies waargenomen, afgewisseld met periodes waarin de soort quasi uitgestorven leek. Bepaalde meteorologische factoren, zoals de opwarming van de aarde en de langere periodes van droogte die de laatste jaren worden vastgesteld vanaf de lente, lijken in het voordeel te spelen van de soort.

IDENTITEITSKAART

- **Classificatie** : Thaumetopoeidae (familie van de processierupsen) – Thaumetopoea (geslacht).
- **Korte beschrijving**: met uitzondering van jonge rupsen, die eerder oranjeachtig van kleur zijn, zijn Eikenprocessierupsen grijsgrauw, met bleke flanken en lange brandharen. Overdag verzamelen ze in grote groepen op alleenstaande of zonbeschenen eiken.
- **Status**: Inheemse soort die bijna uitsluitend voorkomt op eik; zeldzaam maar lokaal soms in hoge dichtheden. Niet beschermde soort. In België voornamelijk in Vlaanderen, met kernen in de Kempen en in Limburg.
- **Verwante soorten**:
 - **Bastaardsatijnvlinder** (*Euproctis chryorrhoea*), maken nesten gelijkaardig aan die van de Eikenprocessierups, voornamelijk op eik. Rupsen hebben brandharen en hebben bovenaan twee duidelijke, rode stippen.
 - **Plakker** (*Lymantria dispar*) : Algemene nachtvlinder in België met voorkeur voor eik. De rupsen hebben geen brandharen en zijn herkenbaar aan de gele kop en blauwachtige lichaam met rode punten.
 - **Stippelmotten** (*Yponomeuta* sp.) : maakt grote spinsels in verschillende soorten struiken ; niet in eik. Ongevaarlijk.
- **3 goede determinatiekenmerken die andere soorten uitsluiten**:
 - De rupsen voeden zich haast uitsluitend op eik
 - De rupsen zitten altijd in groep van ten minste een tiental individuen, meestal elkaar rakend wanneer ze rusten of wanneer ze zich 'in processie' voortbewegen.
 - De rupsen laten altijd een hoopje brandhaartjes achter wanneer ze zich voeden. Deze draadjes kunnen echte nesten vormen wanneer de rupsen verpoppen tot vlinder.

'Bastaardsatijnvlinder'

Plakker

Stippelmotten

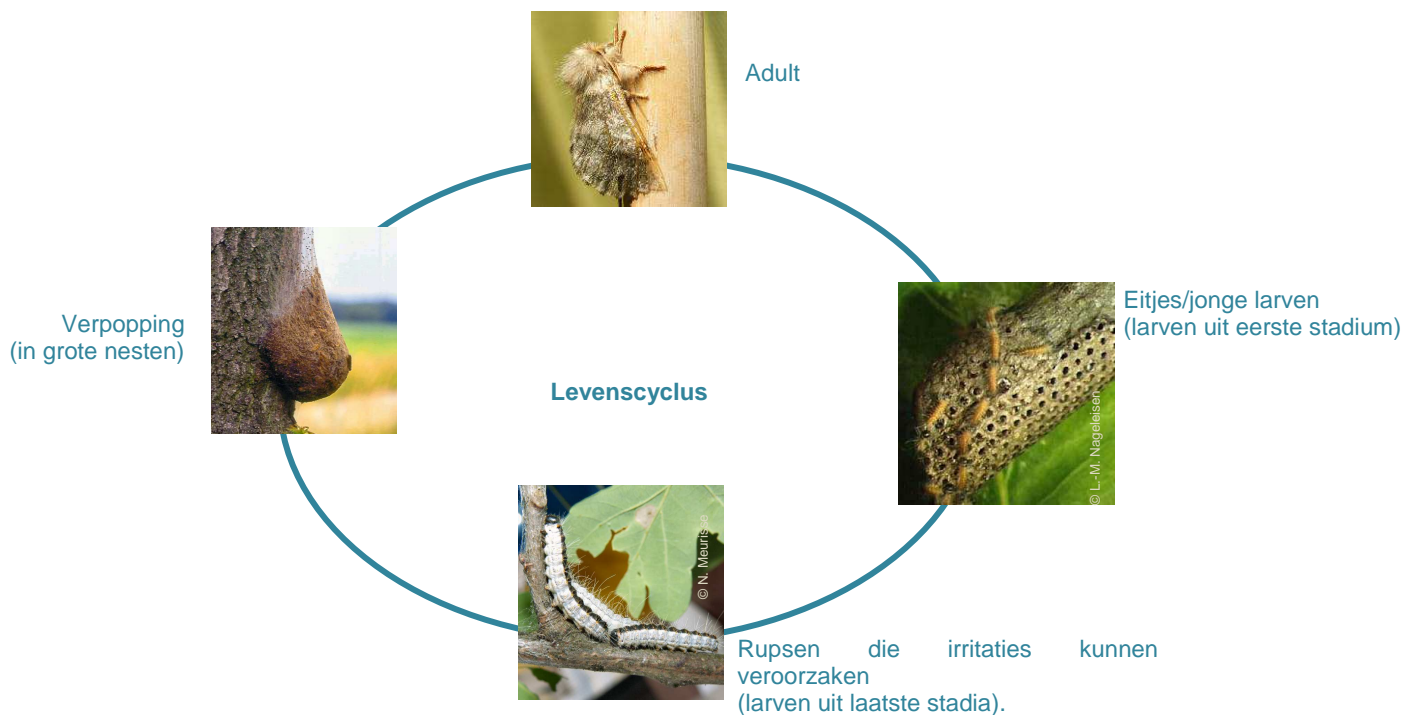
LEVENSWIJZE

Net zoals andere vlindersoorten maakt de Eikenprocessierups verschillende stadia door tijdens haar levenscyclus. De volwassen vlinders zijn nachtactief vanaf eind juli tot eind september.

De eitjes worden afgezet in kruinen van eiken en overwinteren er tot de volgende lente. Rupsen sluipen vrij vroeg in het voorjaar uit, nog voor de eiken in blad staan (april – mei). Het larvale stadium duurt ongeveer twee tot drie maand, waarin zich zes verschillende stadia opvolgen. Het is tijdens deze periode, vanaf juni tot midden juli, dat het gekende gedrag van de rupsen kan worden waargenomen, namelijk het zich verplaatsen 'in processie' van de takken naar de bladeren waar ze zich 's nachts voeden.

De rupsen verzamelen zich daarna in compacte nesten waar ze verpoppen. Eind juli verschijnen dan de eerste volwassen vlinders en kan de cyclus herbeginnen.

ECOLOGISCHE ROL

Invasies van Eikenprocessierupsen komen meestal voor in perioden die één tot drie jaar duren. Tijdens deze periodes eten de larven een enorme hoeveelheid bladeren. Aangezien de bladeren opnieuw groeien het jaar erop, zorgen de invasies niet voor blijvende schade aan de bomen. Wat wel kan gebeuren is dat de eiken op termijn verzwakt worden door herhaalde ontbladeringen, waardoor ze vatbaarder worden voor allerlei infecties. Tussen twee invasies in wordt de soort slecht sporadisch waargenomen waardoor de ongunstige effecten haast onbestaande zijn.

De natuurlijke vijanden van de Eikenprocessierupsen zijn enerzijds parasieten zoals sluipvliegen en sluipwespen, en anderzijds predatoren zoals kevers, roofwantsen en vogels (Koekoek). Ook zijn er soms slaphangende rupsen waar te nemen wat kan wijzen op een virusaantasting. Geen van deze natuurlijke vijanden blijkt in staat een invasie te reguleren.

MOGELIJKE HINDER

Tijdens invasiejaren kunnen Eikenprocessierupsen zorgen voor ernstige ontbladering. Dit wordt duidelijk waargenomen vanaf juni tot midden juli, wanneer eiken helemaal kaalgevreten worden. Wanneer deze bomen gezond zijn en wanneer de ontbladering niet verschillende jaren na elkaar optreedt, zullen de bomen geen blijvende schade oplopen en het jaar nadien weer in blad komen.

De Eikenprocessierupsen kunnen echter wel voor een potentieel probleem zorgen voor de volksgezondheid, vooral in drukbezochte gebieden. Vanaf het derde larvale stadium hebben de rupsen brandharen die in de huid, de ogen en de luchtwegen binnendringen (mei-juni). Niet iedereen reageert even gevoelig op deze brandharen, maar hypergevoelige reacties worden soms waargenomen bij herhaaldelijk contact (allergische en pseudo-allergische reacties). Ook huisdieren zoals honden en katten kunnen last ondervinden na contact met de brandharen.

MET HEN « SAMENLEVEN »

Volgens specialisten is de kans klein dat er zich in het Brussels Gewest ooit een invasie van Eikenprocessierupsen voordoet. De rupsen hebben immers zonbeschenen eiken nodig (solitaire bomen of straatbomen), welke haast niet voorkomen in het Brussels Gewest. De meeste eiken vinden we in gesloten en bosrijke omgevingen, zoals het Zoniënwood.

De status van de Eikenprocessierups in het Brussels Gewest werd opgevolgd door de ULB in opdracht van Leefmilieu Brussel – BIM. Andere doelstellingen van dit onderzoek waren een gedetailleerde inventarisatie van risicozones en de opmaak van een preventiestrategie wanneer zich toch ooit een invasie zou voordoen.

Indien u zou vermoeden dat er Eikenprocessierupsen in uw omgeving zouden zitten, raak dan niet in paniek. Mijd elk contact met de rupsen, afgeworpen huidjes of hun nesten. Indien u toch in contact kwam met de brandharen, spoel dan uw huid en geïrriteerde ogen met overvloedig water. Mijd krabben en wrijven, aangezien hierdoor de brandharen verder verspreid kunnen worden. Kledij moet aandachtig worden gewassen met warm water.

Wanneer u Eikenprocessierupsen waarneemt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, neem dan contact op met de dienst 100 of 101.

MEER INFO :

- Dienst Info-leefmilieu van Leefmilieu Brussel – BIM ; Tel.: 02 / 775.75.75
info@leefmilieubrussel.be
- Coördinaten van de milieu-ambtenaar van uw gemeente : <http://www.brussel.irisnet.be>
- Meer info :
 - <http://www.eikenprocessierups.be>
 - http://lubies.ulb.ac.be/Proc_FR_contexte.html (website ULB, fr/eng)
 - <http://www.waarnemingen.be>
 - <http://www.antigifcentrum.be/natuur/dieren/eikenprocessierupsen>

Herlezing : Nicolas Meurisse (ULB)

